

PREGUNTES PENDENTS DE RESPOSTA DURANT LA JORNADA “INTERVENCIÓ SOBRE ELS AGRESSORS DE VIOLÈNCIA DE GÈNERE: TANCATS O EN LA COMUNITAT?”

A continuació es reproduïxen preguntes del xat que no va donar temps a respondre durant la jornada del dimecres 2 de març de 2022. Tal i com us vam indicar, els i les ponents de la jornada les han contestat per escrit de forma personal. El CEJFE es limita a transcriure-les indicant el nom del/a ponent que ha contestat.

Moltes gràcies per la vostra participació i interès.

1. En quant al seguiment del tractament per idioma/llengua: quan es dona el cas que ha de seguir un tractament algú que no domina l'idioma hegemònic, què es fa?

Marian Martínez: El que està previst és que les àrees deficitàries (idiomàtiques, formatives, intel·lectuals o de competència psicosocial) que dificultin l'aprofitament del programa es treballin abans d'incorporar-se a la intervenció específica.

Nicolás Barnés: Com vam dir crec en algun moment de la jornada, es treballa no tant per tipologia delictiva sinó per necessitats individuals. Això vol dir que, si un intern no domina l'idioma, la seva primera necessitat individual és justament aquesta. Molt probablement es farà feina estretament amb l'escola per assolir els coneixements lingüístics necessaris. Pensem que no té cap sentit que un intern que no entén la llengua el tinguem fent un programa específic del qual no podrà fer cap aprofitament. I també és important tenir en compte que aspectes com l'aprenentatge de la llengua o d'altres aspectes educatius i/o laborals, poden esdevenir elements que disminueixin també el risc de reincidència. Una altra cosa és que, en la mesura del possible, es continuï treballant amb l'intern en espais individuals a mesura que la capacitat per comunicar-se amb ell ho permeti.

2. En el cas de presons, la teràpia sempre és grupal? Es contemplen les diferències individuals?

Marian Martínez: El format de totes les intervencions d'aquest programa és de tipus grupal. El treball en grup és una de les tècniques d'ensenyament educatiu que poden resultar més efectives i beneficioses, tant pels participants com per la persona que lidera el grup. Dins del grup s'afavoreixen els beneficis cognitius i la millora de les habilitats socials (es desenvolupa la capacitat d'arribar a acords, facilita la comunicació i la participació activa de tots els components del grup, l'ajuda entre els participants, aprendre a demanar ajut quan els cal, etc. A més permet l'adquisició de coneixements a través de la interacció entre els participants i la posada en pràctica de diferents activitats d'interrelació personal.

Tot i que la major part de la intervenció d'aquest programa és de tipus grupal, s'aconsella treballar tots aquells aspectes del programa que es considerin necessaris a un nivell més individual. En la intervenció individual es procurarà sempre una aproximació directa cap a les persones amb què es treballa, tot afavorint-hi aquells

processos educatius que els permetin un creixement personal positiu i una integració crítica en la comunitat a la qual pertanyen. Tot plegat en un context que ha de garantir un bon vincle de relació com a base per convertir-nos en persones significatives, dignes de confiança en aquesta relació d'ajuda que volem construir.

Nicolás Barnés: No només es contempen les diferències individuals sinó que les atenem amb molta atenció sempre que sigui possible. Com he dit en l'anterior pregunta, justament treballem amb el model d'intervenció basat en les necessitats individuals. Això implica:

- Una avaluació inicial i periòdica en la qual s'intenta detectar el nivell de risc de l'intern i les necessitats criminògenes pròpies de cadascú.
- Ajustar l'itinerari de rehabilitació i la intensitat de la intervenció específicament a les necessitats individuals detectades.

Per altra banda, quant a la intervenció grupal/individual: es fan els dos tipus d'intervenció. Una cosa són els programes grupals i d'altra la intervenció i seguiment a escala individual que també es fa de les persones (sempre ajustada en funció de les seves necessitats) Pensem que la RV (realitat virtual) també és una combinació dels dos tipus d'intervenció: es fa en sessions individuals, però després es pot treballar l'impacte de l'experiència en espais individuals i també grupals.

3. Podria ser què si es realitzés el programa amb agressors amb abús de tòxics abans de fer tractament sobre aquests, el mateix programa sobre VG Virtual podria facilitar a l'agressor a ser conscient que part de la conducta es deu a la seva drogodependència? I ell mateix tindria més motivació al tractament de tòxics i una millora conductual a nivell de parella i entorn en general?

Nicolás Barnés: Bé, no sé si entenc massa la pregunta, però sóc partidari de no barrejar massa els objectius de tractament i els diferents abordatges, encara que al final es puguin interrelacionar uns amb els altres.

Per una banda, quan hi ha una problemàtica toxicològica, s'intenta abordar prèviament a la intervenció de violència de gènere. Per l'altra banda, i parlant del tema de la motivació, aquest sí que és un tema fonamental que ja vaig parlar també a la jornada. El treball motivacional ha de fer-se prèviament a qualsevol tipus d'intervenció, si volem que aquesta funcioni. Hi comença a haver molta evidència científica al respecte. Us recomano per exemple: Lila, M., Garcia, E., i Català-Miñana, A. (2018). "Individualized Motivational Plans in Batterer Intervention Programs: A Randomized Clinical Trial" *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 86(4), 309-320. Aquest és un exemple, però hi ha d'altres estudis.

4. En l'aplicació de RV, a què es deu el fet que no s'estigui aplicat el model dirigit a les necessitats de l'individu tal com s'ha dit? S'ha contemplat que la massificació que vivim en alguns Centres i la ràtio que cada equip porta pot condicionar que aquesta individualització sigui pràcticament impossible de portar a terme en condicions de qualitat?

Marian Martínez: El model d'intervenció dirigit a les necessitats dels individus està pensat justament per invertir més esforços en aquells interns que més ho necessiten.

Però per detectar quins són els que més ho necessiten cal fer una valoració molt acurada del nivells de risc i de les necessitats criminògenes que presenten. Imaginem que tots aquells interns que són de baix risc de reincidència i que compleixen criteris per poder estar en règim obert estiguessin en centres oberts o unitats semiobertes, això permetria tenir ràtios més reduïdes en règim ordinari.

- 5. En l'estudi de RV, en el grup control, que no rep tractament, les millores poden estar relacionades i influenciades, per una banda, per la dessitjabilitat social que s'ha detectat, i per altra banda, per la segura reflexió i penediment de la conducta emesa a la víctima i també per la intimidació de la condemna? No tant pel procés de canvi més sòlid que es produiria en l'intern del grup tractament a través de la reestructuració cognitiva exposant a l'intern a la intervenció especialitzada.**

Marian Martínez: Sí, podria ser. Efectivament, tots aquests factors que s'enumeren segur que també tenen un impacte. La llàstima és que és difícil poder fer un estudi amb condicions experimentals que permetessin detectar aquestes qüestions.

- 6. Hi ha algun recurs on els usuaris de programes en medi obert puguin seguir rebent intervenció terapèutica una vegada en llibertat definitiva?**

Inés Lovelle: Si les persones penades són de Barcelona, o hi treballen, poden vincular-se al Centre Plural (Antic SAH, on rebran atenció grupal, específica per homes, per la promoció de relacions no violentes). Aquest servei és gestionat per la Fundació Ires. Contacte telefònic: 933 49 16 10

Si són de fora de Barcelona i tampoc hi treballen s'hauria de mirar el territori concret. A la Fundació Ires hi ha grups d'homes on es podria mirar de vincular-los. En qüestió d'escriure directament a: fundacio@fundacioires.org o contactar per telèfon al 934 86 47 50 per informar-se dels grups d'homes.

A Tarragona també existeix un servei d'atenció a homes. Contacte: 673 752 109 / sah@tarragona.cat

- 7. Convindria millorar la coordinació entre el servei d'atenció a les víctimes i els serveis que intervenen amb agressors, actualment inexistent pràcticament?**

Lídia Serratusell: Hi estem treballant i de fet hem fet sessions d'intercanvi de coneixement entre les OAVD i els professionals de tractament dels CP o dels equips de MPA. Com vaig dir a la ponència, és un tema que hem iniciat, com incorporar la perspectiva de la víctima i la justícia restaurativa en la intervenció amb els agressors, i aquest any, desenvoluparem el treball amb agressors des dels equips de MPA.

8. Per què els serveis d'atenció a la víctima de Catalunya no inclouen assistència en compareixences de víctimes d'agressió sexual que no provinquin de la parella?

Lídia Serratusell: De moment, sí que donen aquesta atenció en determinats supòsits als jutjats d'instrucció i sempre es fa una valoració del moment i de la situació concreta de la víctima. És una qüestió que la tenim en agenda i que l'hem posat a la taula directiva, però ens cal fer un bon desenvolupament per avaluar els costos i recursos necessaris per fer-ho.

9. Com treballem amb les víctimes que no es veuen com a tal: que se senten responsables de la conducta de l'agressor, que justifiquen les agressions o no saben identificar aquestes agressions (especialment les que no són físiques)?

Lídia Serratusell: Com vaig reiterar en diversos moments de la meua intervenció, es treballa des del respecte a les decisions que pren a la víctima, escoltant les seves necessitats i donant-li l'espai que necessiti, però sempre, li deixem la porta oberta per a poder continuar rebent la nostra atenció. Si es detecta o es preveu una situació que la pugui posar en risc, s'actua de forma proactiva, amb coordinació dels cossos i forces de seguretat i els òrgans judicials, incloent-hi el ministeri fiscal. Ens hem trobat en casos, que fins que no ha estat agredida físicament de molta gravetat, no ha tingut consciència de la situació i és en aquell moment que hem pogut iniciar un pla de recuperació i ha acceptat rebre suport psicològic i començar a fer feina amb desvincular-se de la relació.

10. Els Jutjats VIDO no haurien de ser Jutjats de delictes per raó de gènere independentment del vincle de parella?

Lídia Serratusell: Els Jutjats de VIDO es creen arran de la Llei orgànica 1/2004, de 28 de desembre, contra la violència de gènere, i dins de la Llei del Poder Judicial, venen determinades les seves competències i funcions. Una altra cosa és que incorporin els acords del conveni d'Istanbul i es faci la corresponent modificació a les lleis i els hi ampliïn l'àmbit, i siguin, jutjats de violència masculista, però queda molt camí per recórrer fins a arribar ací.

Andrea Garcia: Des de la perspectiva policial, el fet que es tingui en compte el vincle de parella pot portar a diferents criteris en la interpretació sobre què es considera parella i què no. Hi ha jurisprudència que defineix el vincle de parella com aquell que està consolidat en el temps i hi ha d'altre que entén que es tracta d'una relació d'anàloga afectivitat que comença. La durada de la relació (si és esporàdica o duradora en el temps) o el tipus de relació (per exemple si és sexual o té convivència o no en té) no hauria de ser un condicionant per definir si és violència de gènere o no. Els jutjats de violència sobre la dona només entenen com a violència sobre la dona la que s'especifica a la LO 1/2004, però aquesta definició ha evolucionat. Si els jutjats fossin per raó de gènere aleshores tractarien específicament el fenomen en sí, que és la violència que s'exerceix a la dona pel fet de ser dona.

11. En el treball en medi obert, es contempla la participació de la nova parella de l'intern en la intervenció que feu per treballar el concepte de gelosia que has posat com a exemple del que diuen alguns interns?

Inés Lovelle: Doncs la veritat és que no. Quan va passar aquest exemple al grup vaig pensar que era important d'incorporar la visió de noves parelles, però he sabut com fer-ho. Aquest tema és una qüestió pendent que m'he endut com a "feina a fer" de la trobada. Hem d'incorporar la visió de la víctima i/o noves parelles. Encara no sé com ho farem i resulta tot un repte, però que cal afrontar-ho amb valentia.

12. En els programes formatius, el fet que les persones que participen del programa tinguin fills en comú amb la víctima és un element que condiciona la intervenció?

Alexandra Vilardell: El fet que els usuaris que són derivats al Servei tinguin fills en comú amb la víctima pot condicionar la intervenció. En aquests casos, es dona una situació de difícil gestió per ambdues parts pel que fa al règim de visites i la comunicació respecte a les necessitats dels infants tant el que fa a la cura i la presència dels progenitors en el seu procés vital. El fet de no poder tenir contacte directe per la presència d'una ordre de protecció dificulta la seva gestió, que s'ha de donar inicialment a través de tercers, en aquest cas familiars o persones pròximes a l'exparella. Aquest fet pot esdevenir un factor estressor per ambdues parts i generar conflicte en ambdues. Aquest fet s'aborda en la unitat destinada a la relació paternofilial, per tal de treballar la instrumentalització dels fills i la consciència per part de l'usuari sobre l'impacte del mateix procés judicial en els infants com a víctimes directes o secundaris del conflicte. Sovint, ens trobem que hi ha un trencament de la mesura de protecció consentida per ambdues parts que porta a una situació de vulnerabilitat de cara a la víctima, per una banda, i una sensació o percepció d'injustícia per part de l'usuari que els genera neguit i resistències, per altra banda.

13. Com es procedeix en cas que un usuari reincideixi durant la realització del PF?

Alexandra Vilardell: En el cas que hi hagi reincidència i aquesta sigui coneguda per part del Servei s'activa el circuit de comunicació amb l'equip d'EMPA i DEM per tal que realitzin les mesures judicials corresponents.

14. Quins són els motius més habituals que porten a abandonar els programes formatius?

Alexandra Vilardell: L'usuari té l'obligació de complir amb la mesura imposada. En termes generals i normatius és causa de baixa del programa dues faltes d'assistència. Aquestes SEMPRE han d'estar justificades amb una raó de pes, sigui mèdica o un cas excepcional (accident, defunció d'una familiar directa, per exemple). Amb tot, canvis a nivell de disponibilitat horària per motius laborals o un requeriment judicial que implica entrada a presó per altres delictes solen ser els motius de baixa. Es donen també casos de baixa per no assistència al programa que no es poden justificar i que l'equip d'EMPA o el DEM de referència valora que no són prou rellevants per a donar

continuitat al programa. El servei no sempre té accés als motius de les baixes en aquest sentit.

15. Un cop s'acaba el programa formatiu, acostumeu a veure que els usuaris han assolit els objectius plantejats i la intervenció ha estat suficient, o seria necessari poder oferir una continuació amb la teràpia?

Alexandra Vilardell: El fet que els programes formatius siguin d'una durada limitada de 33 hores en els casos grupals o 20 hores en els individuals suposa una dificultat per valorar la disminució del risc de reincidència. Sovint en la majoria dels casos es recomana una derivació a CSMA o altres serveis per tal de continuar el seguiment del cas a fi de poder garantir una continuïtat del procés terapèutic iniciat en el programa formatiu. Aquesta, però, no sempre es pot garantir per manca de recursos i de serveis que puguin oferir aquesta continuïtat de l'acompanyament terapèutic.

16. Què opinen les ponents respecte a prioritzar la prevenció per tal que no sigui necessari invertir tant en tractament a agressors sinó més en educació a edats primerenques i així evitar delictes?

Lídia Serratusell: La prevenció és la clau i s'hauria d'incloure en tots els àmbits tan públics com els privats (en la llar, per exemple). Des de Justícia fem més una prevenció secundària o fins terciària, però cal la primària.

Alexandra Vilardell: En la línia que s'exposa anteriorment, es percep com una eina clau plantejar la gestió emocional i les estratègies de comunicació entre altres a les escoles i instituts com una mesura de prevenció pel que fa a la violència de gènere.

Andrea Garcia: La prevenció és un factor clau per evitar victimitzacions i revictimitzacions. Cal detectar els comportaments de control i abús a edats primerenques, ja que la violència de gènere fa arrels i és molt important com són les primeres relacions de parella i detectar quins comportaments són saludables en l'amor.

Nicolás Barnés: Em sumo a l'opinió de les companyes. Cal prevenció a tots nivells, escola, família i societat en general. Pensem que a tots els nivells encara hi ha moltes actituds de justificació de la violència que s'han de treballar. A presons actuem quan ja moltes coses no han funcionat, i de vegades la societat té una tendència a criminalitzar els agressors oblidant que sense adonar-nos, nosaltres mateixos no posem prou de la nostra part per acabar amb la violència masclista.

17. Realment les creences masclistes tenen tant de pes en l'origen d'aquest tipus de violència o són altres variables les que tenen més pes?

Alexandra Vilardell: Les creences irracionals amb relació a la perspectiva de gènere poden esdevenir un factor precipitant de l'emergència de la conducta violenta, però no n'és l'únic. Des del servei, s'observa en tots els usuaris una normalització i integració d'aquestes distorsions que condicionen la percepció d'un model patriarcal relacional pel que fa a les seves parelles on la relació de poder és evident.

Andrea Garcia: Les creences masclistes tenen mot pes, però la violència de gènere és multifactorial i també intervenen altres variables com: el perfil delinqüencial de la persona agressora, l'entorn de l'autor i de la víctima i com influeixen d'una forma protectora o hostil, factors de salut (salut mental) i addiccions (consum alcohol, substàncies, etc.), entre d'altres.

Marian Martínez: En la meva opinió considero que com diu la companya, és un factor important, però no és l'únic. Crec que el factor determinant és l'ús de la violència. La violència és una estratègia per aconseguir allò que no se sap obtenir d'una altra manera.

Nicolás Barnés: També comencen a haver algunes evidències científiques que apunten a que potser no tenen tant de pes com ens pensem. Si ens fixem en els països nòrdics, exemple de polítiques d'igualtat, també tenen un gran problema de violència masclista. Com deia a la jornada, ens falta molta recerca sobre la etiologia d'aquest tipus de violència. Les creences masclistes, sens dubte, juguen un paper molt important i hem de lluitar per eradicar-les, però potser n'hi ha d'altres factors sobre els que hem de continuar investigant.

18. Té sentit que a Catalunya hi hagi uns programes per mesures penals alternatives, uns altres per interns en tercer grau i uns altres adreçats a la població en general o seria millor unificar-los?

Andrea Garcia: Els programes han de ser pensats segons el perfil de l'autor i detectant quines són les seves particularitats. No és el mateix un agressor que està intern en tercer grau que està complint una condemna per haver comès un delictes que un home que no ha comès cap delictes (reconegut). Caldria fer programes en què diferents perfils d'homes es sentin identificats.

Marian Martínez: Els programes d'intervenció han d'ajustar-se el més possible al perfil de les persones destinatàries; és per això que les necessitats que presenten són diferents i per això necessiten abordatges diferents. Malgrat això, crec que els continguts no disten massa entre uns programes i els altres.

Nicolás Barnés: Penso que té tot el sentit, ja que són programes que s'apliquen en condicions i escenaris diferents, i a població amb perfils i amb recorregut i moment personal també diferents. Tot i que els objectius probablement són compartits.

19. De quina/es maneres s'incorpora la perspectiva de la víctima en el treball que es fa amb l'infractor? Què pensem que podríeu millorar en aquest sentit?

Lidia Serratusell: Poder incorporar les necessitats de la víctima, sobretot el què necessita per sentir-se reparada i empoderada, això repercutiria en la mirada dels professionals quan intervenen amb l'agressor. Per tant, cal millorar la coordinació entre els equips, més formació i coneixement de què fa cadascú, participar des dels serveis de víctimes amb l'elaboració dels continguts dels programes de tractament.

Nicolás Barnés: Comparteixo totalment el que diu la Lidia: formació, millor coordinació i participació conjunta en el disseny de programes de rehabilitació.

20. En els programes explicats, tant a presó com en medi obert, es treballen aspectes en relació a la dependència emocional d'ambdós, agressor i víctima?

Alexandra Vilardell: En els casos que ens arriben, nosaltres només podem treballar a dia d'avui amb la dependència emocional que es detecta en l'agressor envers la víctima.

Nicolás Barnés: A presons, quan es treballa la dependència emocional, crec que no es pot deslligar l'una de l'altra.

21. Com s'incorpora la perspectiva dels fills en l'acompanyament a víctimes i agressors?

Lídia Serratusell: Els fills també són víctimes de la violència viscuda i se'ls tracta com a tals, si són petits, es treballa conjuntament amb la mare.

Alexandra Vilardell: En la línia que comentàvem abans, dins del programa formatiu s'aborda en una unitat específica la relació paternofilial per tal de treballar la consciència dels agressors de com afecta el conflicte entre víctima i agressor als infants. Posant èmfasi en com aquests esdevenen víctimes del conflicte i la necessitat de preservar-los en el procés per tal de minimitzar l'impacte emocional que genera el conflicte. El resultat en aquest sentit és positiu.

Andrea Garcia: La perspectiva de fills i filles és present en la seguretat a les víctimes, des del moment de la denúncia, durant el seguiment i en l'extensió de la protecció policial, si és necessari.

Barcelona, 10 de març de 2022

Avis legal

Aquesta obra està subjecta a una llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 4.0 No adaptada de Creative Commons el text complet de la qual es troba disponible a <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.ca>.

Així doncs, es permet la reproducció, la distribució i la comunicació pública del material sempre que se citi l'autoria del material i el Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada (Departament de Justícia) i no se'n faci un ús comercial ni es transformi per generar obra derivada.